

Ю. А. ПРИЛЕПШЕВА*

БОРИС ВАСИЛЬОВИЧ ІВАНЕНКО
(до 80-річчя від дня народження)

Я народився на святій землі,
У Каневі, де і Дніпро, і кручі,
Де спить Тарас – кобзар наш
невмирущий,
Де мов хрестились радощі і жалі
Моєї дорогої України,
А я її кровиночка, дитина
Отих гаїв, ярів, садів, ланів...

Борис Іваненко

Борис Васильович Іваненко, історик, журналіст, архівіст, заслужений працівник культури України (1993), народився 20 жовтня 1933 року в м. Каневі Черкаської області в сім'ї вчителів.

У 1956 році закінчив історико-філософський факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, у 1964 році з відзнакою – відділення преси, радіо і телебачення ВПШ при ЦК КПУ. Тривалий час (1956–1966) працював у журналістиці: в районних газетах у Полонному Хмеєльницької області та Любечі Чернігівської області, у Чернігові (обласні газети “Комсомолец Чернігівщини” та “Деснянська правда”). Згодом перейшов на партійну роботу, працював інструктором Чернігівського обкому КПУ, інструктором, завідувачем сектору радіо і телебачення відділу пропаганди й агітації ЦК КПУ (1966–1976), завідувачем відділу культури ЦК КПУ (1979–1989). У 1976–1979 роках Борис Васильович Іваненко – перший заступник голови та голова Державного комітету УРСР з телебачення і радіомовлення. Обирався депутатом Верховної Ради УРСР X–XI скликань.

* *Прилепішева Юлія Анатоліївна* – кандидат історичних наук, заступник директора департаменту-начальник відділу міжнародного співробітництва департаменту організації архівної роботи Укрдержархіву.

У період з 1989 по 1996 роки Борис Васильович очолив архівну галузь республіки, працював на посаді начальника Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР (з 1992 р. при Кабінеті Міністрів України), одночасно був головним редактором науково-практичного журналу “Архіви України”.

Глибоко знаючи систему української культури та будучи добре обізнаним з проблемами в цій галузі, зробив вагомий внесок у розвиток архівної справи. На початку 90-х років, у період складного реформування політичної та економічної систем України, Борис Васильович Іваненко, спираючись на ядро фахівців архівної служби України, зумів зберегти систему державних архівів, запобігти кадровим втратам, забезпечити стабільний розвиток архівної галузі.

Під його керівництвом провадилася робота з демократизації діяльності державних архівів, зокрема здійснено масштабну роботу з розсекречення закритих раніше фондів, прийнято на постійне зберігання велику кількість документів колишніх МВС і КДБ УРСР. За ініціативою Бориса Васильовича було організовано роботу з передавання на постійне зберігання до державних архівів документів колишніх партійних архівів, внаслідок чого НАФ поповнився документами Компартії України. В цей період суттєво зросли масштаби користування архівними документами та кількість споживачів архівної інформації, кардинально змінилася тематика документальних видань та виставок архівних документів, до наукового обігу було введено значний масив історичних джерел, що сприяло ліквідації багатьох “білих плям” в історії українського народу. В галузі було запроваджено нову методику визначення джерел комплектування державних архівів.

Борис Васильович Іваненко очолював групу з розроблення першого в історії української архівної справи Закону України “Про Національний архівний фонд і архівні установи”, який після прийняття Верховною Радою України став правовою основою діяльності державних архівів. Під керівництвом Бориса Васильовича співробітники управління провели значну роботу з вдосконалення нормативної бази функціонування архівів. Упродовж 90-х років істотно зміцнили зв'язки державних архівів із науковими установами НАН України, численними ВНЗ, музеями та бібліотеками в рамках проведення ґрунтовних досліджень вітчизняної історії та об'єктивного її висвітлення.

Б. В. Іваненко дбав про підготовку національних кадрів істориків-архівістів, за його участю в Київському державному інституті культури (нині Київський національний університет культури і мистецтв) було відкрито спеціальне відділення з підготовки фахівців архівної справи.

Борис Васильович був одним із ініціаторів створення Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства, Спілки архівістів України, правління якої очолював у 1999–2000 ро-

ках. У 1996–1998 роках Борис Васильович – провідний спеціаліст, у 1998–2000 рр. – директор Центрального державного архіву громадських об'єднань України.

Борис Васильович Іваненко завжди підтримував заходи з організації й проведення державними архівами пошуку й обліку українських архівних документів, що відклались у деяких центральних державних архівах колишнього СРСР та в зарубіжних архівах, введення в активне користування повернутих з-за кордону документів з історії України.

Людяність і душевна щедрість, високий професіоналізм і любов до своєї справи, патріотизм і вірність рідній Україні – усі ці якості характеру Бориса Васильовича Іваненка сприяли налагодженню плідного, конструктивного та добросусідського співробітництва в архівній сфері не тільки з колишніми республіками СРСР, а й з державами дальнього зарубіжжя.

Борис Васильович користувався повагою у світовому архівному середовищі, що позитивно вплинуло на імідж архівної служби України в цілому. Він гідно представляв Україну на міжнародних архівних форумах, конференціях Круглих столів Міжнародної ради архівів (МРА), Міжнародних конгресах МРА, інших міжнародних архівних зібраннях, зокрема в засіданні XII Міжнародного конгресу архівів у Канаді.

Зростання інтересу іноземних партнерів до українських архівів сприяло розвитку та зміцненню міжнародних контактів українських архівістів з архівістами іноземних держав. Більшість діючих на сьогодні міжнародних контактів та гуманітарних проектів було започатковано наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років.

У період з 1990 по 1995 роки Головархівом було укладено угоди про співробітництво з Комітетом у справах архівів при Раді Міністрів РРФСР (1991), Генеральною дирекцією архівів Литви при Уряді Литовської Республіки (1991), Національним архівом Швеції (1992), Головним архівним управлінням при Раді Міністрів Республіки Білорусь (1992), Генеральною дирекцією державних архівів Республіки Польща (1993), Генеральною дирекцією державних архівів Латвії (1994), Архівним департаментом Естонської Республіки (1994), Головним управлінням архівами та документацією при Кабінеті Міністрів Республіки Казахстан (1995), Головним управлінням держархівів Міністерства внутрішніх справ Румунії (1995) та Головним управлінням архівів при Раді Міністрів Республіки Болгарії (1995).

1989 року було започатковано співробітництво з Американською Радою пам'яті жертв нацизму (Голокост). 19 вересня 1990 року в м. Києві було укладено Договір про умови надання Головархівом при РМ УРСР Американському меморіальному музею пам'яті жертв нацизма “Голокост” в Вашингтоні архівних документів, що відображають злочини нацистів у роки Другої світової війни. Перший проект було розпочато в колишньому ЦДАЖР (нині ЦДАВО України).

На початку 1990-х років розпочалося співробітництво з архівними установами США та Канади, а також із Міністерствами юстиції цих держав. По перше, – це була співпраця з виявлення документів про військових злочинців, які звинувачувались у переслідуванні мирних громадян під час служби у складі формувань Української допоміжної поліції та військових формувань СС на тимчасово окупованій нацистами території України в роки Другої світової війни. По-друге, встановлення взаємовигідних зв'язків із виявлення та копіювання документів, що становили інтерес для обох сторін. Тут слід відзначити співпрацю з Національним архівом США. По третє, виявлення документів категорії “зарубіжної україніки” та ведення переговорів щодо повернення таких документів Україні. Так, наприклад, з Канадським інститутом Українських студій було досягнуто домовленостей щодо спільного дослідження історії культури України, з Національним архівом Канади – про повернення в Україну документів Українського народного уряду в екзилі, які знаходилися на депозитному зберіганні в Національному архіві Канади.

Борис Васильович Іваненко постійно приділяв значну увагу зміцненню взаємовигідних зв'язків з архівними службами республік колишнього СРСР. Він брав активну участь в опрацюванні проектів Протоколу за підсумками наради керівників державних архівних служб та Товариств архівістів суверенних держав та Угоди про правонаступництво стосовно державних архівів колишнього Союзу РСР; виступив ініціатором проведення 2–4 листопада 1994 року в Києві Київської зустрічі керівників державних архівних служб та товариств архівістів СНД та Балтії за участі Генерального секретаря Міжнародної ради архівів Ш. Кечкеметі. Він виступив із пропозицією створити постійний інформаційний центр із архівної справи в країнах СНД та Балтії з метою об'єднання зусиль усіх державних архівних служб з обміну інформацією, досвідом роботи, документальними виданнями. Протокол за результатами цієї зустрічі заклав підвалини співпраці архівістів держав-учасниць СНД на кілька років уперед, закріпив її основи та напрями. Борис Васильович був активним учасником перших зустрічей керівників державних архівних служб держав-учасниць СНД, що відбулися в Мінську, Москві, Алматі.

Навіть коли Борис Васильович Іваненко вже не працював в архівній системі колеги з Росії, Білорусі, Латвії, Литви, Польщі завжди згадували про нього та передавали йому вітання. Знаючи про його тяжку хворобу намагалися підтримати, чимось допомогти. 2008 року керівництво архівної служби Латвії нагородило його відзнакою Міністерства культури Латвійської Республіки за особистий внесок у розвиток міжнародного співробітництва та оприлюднення раніше засекречених документів.

Борис Васильович Іваненко завжди був серед людей, з повагою відносився до кожного не зважаючи на його посаду та місце в житті, вчасно надавав допомогу кожному, хто звертався до нього з тих чи інших питань, підтримував друзів та співробітників своїм доброзичливим гумором та оптимізмом. Його добре знали в колах українських журналістів, істориків, архівістів, як талановиту, багатогранну особистість. Його заслуги визнавалися на офіційному рівні, однак, значно важливіше для нього було визнання у вимірі загальнолюдському. Перебуваючи на пенсії він стає одним із організаторів і провідних діячів “Чернігівського земляцтва”, а згодом – до останніх днів життя – виконавчим директором. Його характер як керівника й людини розкривають опубліковані збірники його віршів “Архівному людові. Доброзичливі ямби Бориса Іваненка” (2003) та “З людьми і для людей” (2008), в яких містяться доброзичливі присвяти трудовим колективам і працівникам державної архівної системи України, землякам з “Чернігівського земляцтва”, найріднішим людям та друзям, життєві спогади Бориса Васильовича.